

Acmhainní Ná dú rtha i gCois Fharraige

(Aistriúchán a rinne Daithí Ó Muirí ar an alt a chuir Brian E. Curran ar fáil)

Tá an t-ádh orainn i gConamara Theas go bhfuil acmhainní nádúrtha den scoth againn, acmhainní nach bhfuil aon smál fágtha orthu ag an duine, den chuid is mó. Tá Cuan na Gaillimhe ann, portaigh Chonamara, iliomad de gharrantaí beaga, an coimín oscailte agus, ar ndóigh, an gréasán aibhneacha agus lochanna anoir ó Bhearna siar chomh fada le Baile na hAbhann.

Tá seacht gcóras uisce i gceist. I dtosach tá an córas a bhaineann leis an gCnoc, córas a bhfuil dhá ghéag aige: Loch Inse agus Abhainn Inse ag dul soir agus ansin Cnoc an Locha agus Abhainn an Chnoic ag teacht ón iarthar, an dá cheann ag teacht le chéile taobh thuas de na Forbacha agus ag dul le farraige ag Tigh Phádraicín. Ansin tá an córas mór a bhaineann le Both Loiscthe, a bhí aitheanta go maith san am atá caite mar gheall ar na bradáin agus na bric gheala, agus foinse an uisce caillte i measc na seanfhoraoiseacha i ngleann na Cluaise agus Feirm Gaoithe na Gaillimhe. Siar uaidh sin tá an córas beag leis an loch breá Loch Niollach, le stoc maith breac beag geal, a théann chun na farraige ag Tigh Chualáin. Ag Siopa an Phobail, feiceann muid cuid d'Abhainn Ruibhe, a raibh cáil uirthi tráth den saol as na bradáin agus na bric gheala a bhí inti. Tá cúpla loch beag eile thuas sna portaigh agus abhainn bheag á nascadh. Ansin tá córas Chromghlinne, a bhfuil cáil air as an bhflúirse breac geal atá ann, córas a

shíneann suas ar feadh roinnt mílte agus an fhoinsé sa bportach atá clúdaithe le coillte. Trasna ó TG4, tá córas na Tulaí, le roinnt lochanna agus inbhear breac geal. In aice leis an gcóras seo tá Baile na hAbhann, leis an loch mór Loch na Creibhinne, aitheanta mar gheall ar na bric gheala a bhíonn an-mhór agus atá le feiceáil ón mbóthar ag Crosbhóthar Ros an Mhíl.

San am atá caite, bhí an talamh agus cearta iascaireachta agus seilge ag roinnt tiarnaí talún. Ligidís ar cíós an talamh do na tionóntaí ach, den chuid ba mhó, choinnídís na cearta dóibh féin agus dá gcairde. Leis an athrú eacnamúil a tháinig leis an nGorta Mór agus leis an neamhspleáchas ón mBreatain den chuid seo dár dtír, agus le bunú Bhord na gCeantar Cúng agus Choimisiún Talún na hÉireann, roinneadh na heastáit mhóra ar na tionóntaithe. Ach mar gheall gurbh é roinnt na talún an cúram ba mhó a bhí ann, i go leor cásanna fágadh na cearta seilge agus iascaireachta ag na tiarnaí talún. Murar

Cuid d'Abhainn Bhoth Loiscthe

díoladh iad, is leo sin agus lena n-oidhrí i gcónaí na cearta sin. I mBunreacht na hÉireann, leis an ardmheas ar shealúchas príobháideach, daingníodh an sealúchas seo.

Téann stair na ndlithé a bhaineann le cearta iascaireachta i bhfad siar. Fadó ba é an dearcadh a bhí orthu gur foinse mhór bia iad agus dá bharr sin, saibhreas. Mar sin, ba luachmhar iad dá n-úinéirí, agus is iomaí cás dlí a bhí ann maidir le hiasc, uisce agus cead isteach ar thalamh príobháideach. Go dtí an lá atá inniu ann tá éagsúlacht úinéireachta ann agus bíonn tionchar aige seo ar na cearta. Tá idirdhealú ann maidir le cearta iascaireachta agus seilge ar thaobh amháin agus ar an taobh eile cearta úinéirí na talún. An té a bhfuil cearta iascaireacht aige, tá cead aige dul thar thalamh príobháideach nó ar bhruach na habhann, ainneoin nach leisean an talamh in aice leis an loch ná an abhainn. Is iomaí cás cúirte a bhí ann leis na blianta maidir le cearta iascaireacht agus cearta úinéirí na talún, rud a chruthaigh droch-chroí idir na páirtithe. Ba iad na cúirteanna an réiteach deiridh, amanna ar chostas mór, mar is iondúil gur san Ardchúirt a chríochnaíonn cásanna.

Má bhreathnaíonn muid ar chúrsaí i gConamara Theas sa lá atá an inniu ann, le blianta beaga anuas, ag dul siar 20 bliain nó níos faide, rinneadh faillí mhór in acmhainn na slatiascaireacht go dtí le gairid, nuair a cuireadh tús le hathbheochan spéise inti mar acmhainn pobail. Toradh ar an bhfaillí seo ná cailliúint na bainistíochta éisc agus an stoic éisc, cailliúint airgid i gConamara Theas maidir le turasóireacht, ioncam do na tithe lóistín, tithe tábhairne agus bialanna, cailliúint fostaíochta do mhuintir na háite, go háirithe do dhaoine óga sa samhradh mar threoraithe nó giollaí, agus

cailliúint caitheamh aimsire do mhuintir na háite.

Chun úsáid cheart a bhaint as an acmhainn, is é atá ag teastáil go bunúsach ná éisc. De bharr cúinsí éagsúla le blianta anuas, tá stoc na mbradán agus na mbreac geal a bhíonn ag teacht isteach sna córais seo imithe i léig go mór. Tá fáthanna éagsúla leis an meath seo le blianta anuas. Níl na bradáin sa bhfarraige ag maireachtáil chomh fada agus a bhíodh, tionchar na mólta, galair agus ábhar nimhiúil ó na feilmeacha éisc sna cuanta, leibhéal ard aigéid ó na foraoiseacha, gan aon aire a bheith tugtha do na srutháin ina síolraítear na héisc, póitseáil agus go ginearálta, easpa smachta agus éiginnteacht ó thaobh úinéireachta de. Den chuid is mó, is féidir na cúrsaí seo a athrú agus cheana féin feiceann muid feabhas i leibhéal an stoic de bharr méadú smachta, cothabhála agus cosanta ó Iascach Intíre Éireann. Céard atá i ndán don acmhainn mhór seo i gceantar Chois Fharraige?

Tá an chosúlacht ann, go gairid, go mbeidh go leor de na córais uisce, nó codanna díobh, idir cinn chláráithe agus neamhchláráithe, ag teacht ar an margadh le díol. Beidh úinéirí nua ann, bíodh siad ina ndaoine aonaracha, grúpaí, comhlachtaí fostait, nó grúpaí pobal áitiúla. Tabharfaidh an t-athrú seo deis le tús nua a dhéanamh, le heagraíocht comhpháirtíochta a bhunú le bainistíocht a dhéanamh, na dreamanna éagsúla a thabhairt le chéile sa gcaoi go bhféadfar na ceisteanna seo a phlé agus a réiteach. Ansin beidh an acmhainn luachmhar seo curtha ar fáil, ar bhonn táille/tráchtála, ní amháin do na turasóirí ach, le comhaontú le muintir na háite, don phobal le gur féidir leo taitneamh a bhaint as an acmhainn áitiúil seo mar chaitheamh aimsire.

Agóid iascaireachta ar Abhainn Bhoth Liosche in 1969